

GAST HUIS VELD EN

NR. 04(2019)

Vroeger, nu en straks

WE ARE FOOD

Het bourgondische Breda stond in december stil bij wat eten in ons dagelijks leven kan betekenen: samen koken, samen aan tafel, samen leven. Het accent lag op 'Brabantse gastvrijheid'. Op allerlei plekken in de stad is hier aandacht aan besteed. Vooral in De Teruggave.

Van 2 tot en met 31 december jl. was er dagelijks een voedselactiviteit in en om De Teruggave. Dat begon met de opening van het pop-up-restaurant Ravello op de begane grond en ging door tot de hoogste oliebollenkraam op de zesde verdieping, waar 'bollen & bubbels' werden aangeboden. Bijzonder was ook de verkiezing van de winnaar van 'Het worstenbroodje van de toekomst'. Ook de speciale stadswandelingen stonden in het teken van 'We are food'. Een geslaagd initiatief, dat een mooi vervolg verdient!

Aan de deur bij...

Sommigen wonen al tientallen jaren in de Gasthuisvelden, anderen wonen er nog maar net. Er is veel veranderd in de afgelopen jaren. En er gaat veel veranderen de komende jaren. Drie Fellenoordbewoners, Dick, Tinus en Evelien, delen hun ervaringen.

Dick, Reinierstraat

“De sfeer is nog steeds gemoedelijk en met wat ik gezien heb van de plannen wordt het hartstikke mooi. Ik blijf hier tot mijn dood!”

Dick komt net thuis van zijn werk in Roosendaal. “Ik ben technisch tekenaar bij Enexis, ooit begonnen als verwarmingsmonteur. Ik weet tot op de centimeter waar de kabels onder het wegdek liggen.” Samen met zijn zoon woont Dick in de Reinierstraat. “Als het grauw en grijs weer is zoals vandaag, ga ik aan mijn grote hobby: modelbouwen. Er staat een groot slagschip op mijn werktafel. De romp is klaar, nu begint het echte werk.”

De Reinierstraat, met de karakteristieke woningen van ‘De Volkshuisvesting’. Niet voor niets dat Dick hier kwam wonen. Als echte Bredenaar is hij bijzonder geïnteresseerd in de geschiedenis van zijn stad. Oorspronkelijk uit Sportpark,

maar hier in Fellenoord heeft hij het erg naar zijn zin. Vooral ‘s zomers, als de tuinstoelen weer buiten kunnen. Lekker bijkletsen met de burens, iedereen komt voorbij. “Ik begon de fotopagina Oud Breda op Facebook. Hier delen inmiddels meer dan 10.000 leden oude foto’s van de stad met elkaar. Dan zie je pas hoe de stad in korte tijd enorm veranderd is!”

Dick besteedt uren en uren aan het bijhouden van zijn fotopagina. Alle foto’s worden gecategoriseerd, opgeslagen in mapjes op straatnaam en op thema. “De buurt verandert in sneltreinvaart. De oude garde is al op leeftijd en er is veel import. Jonge stellen, mensen van buiten. Maar de kinderen van de oud-bewoners blijven hier ook graag wonen.”

“Ik fiets al zo lang als ik me herinner op en neer tussen Breda en Lage Zwaluwe. Eerst naar het vmbo en het Florijncollege, later naar St Joost waar ik fotografie heb gedaan. Nu werk ik in het Stedelijk Museum en als producent bij Eriskay Connection, een Bredase uitgeverij van foto- en kunstboeken. Daarnaast sta ik ook nog twee dagen per week met mijn ouders tussen de furnituren op verschillende markten rond Rotterdam. Heel vroeg opstaan en dan de hele dag lekker sjouwen en kletsen. Hartstikke gezellig.”

Rond het achterhuis aan de Haagdijk kijkt Evelien vooral uit op hoge muren, maar toch voelt ze zich als een vis in het water. “Het is met zoveel liefde gebouwd. Een heel fijne ruimte vol met oude materialen uit Frankrijk. Thuis in Lage Zwaluwe kijk ik uit op de weilanden, maar hier ga ik gewoon ‘s avonds een rondje lopen door de buurt. Zo opvallend hoe afwisselend het straatbeeld is, van volks tot klassiek en van hip en modern tot nostalgisch. Zodra ik dan weer door de poort mijn huisje binnen ga, is het straatrumoer helemaal verdwenen en geniet ik van de stilte.”

Voorlopig kan ze nog geen huis kopen. “Ik ben net aan het werk en oriënteer me met mijn vriend op onze toekomst. Wel zo fijn als we hier voorlopig nog kunnen blijven. Ik weet zeker dat de buurt er met alle veranderingen alleen maar leuker op!”

Tinus, Landsheerstraat

“Mijn vrouw Pauline speelde hier als jong meisje. Ik leerde haar via mijn broer kennen.”

“Zo opvallend hoe afwisselend het straatbeeld is, van volks tot klassiek en van hip en modern tot nostalgisch”

Evelien, Nieuwe Huizen

“Ik woon hier al ruim 32 jaar. Hiervoor woonde ik met mijn ouders op Driekoningenoord, het grote woonwagenveld aan de Terheijdenseweg. Samen met 17 broers en zussen met zijn ouders in twee wagens. “Mijn vader was wagenbouwer en vanaf de lagere school hielp ik hem. Later ben ik ‘Garage Tuinzigt’ begonnen. Ik kreeg een herseninfarct en het herstel duurde zo lang dat ik mijn garage moest opgeven. Toen ben ik begonnen te knutselen. Ik bouwde een miniatuurwoonwagen, net zo een als waar we vroeger in woonden. Ik probeer ook het interieur zo waarheidsgetrouw mogelijk te maken.”

Toen in de jaren tachtig duidelijk werd dat het woonwagenveld ontruimd zou gaan worden, wist hij het wel. “Binnen twee weken kregen we deze woning in de Landsheerstraat aangeboden. We zijn meteen verhuisd.”

Waar Tinus woont, stonden vroeger de garages met smeerputten van de kazerne. “Mijn vrouw Pauline speelde hier als jong meisje. Ik leerde haar via mijn broer kennen.” Tinus is altijd thuis aan het knutselen. De familie dichtbij, dochters wonen om de hoek en langs achter lopen kennissen en familie nog net zo makkelijk binnen. Het dagelijks leven speelt zich af rond de keukentafel en in zijn hobbyhuurtje. “Lekker zo.”

Zo was het

Al op de oudste kaarten van Breda zijn de drie eilandjes te zien die ontstaan zijn door de verzanding van de Mark. Ze werden lang gebruikt als bleekvelden van de nabijgelegen wasserijen en voor tuinderijen. In 1861 is hier een ijzergieterij en machinefabriek gevestigd, die vanaf 1870 'Backer en Rueb' heette en sinds 1884 'NV Machinefabriek Breda'. Dit bedrijf was de oudste fabriek van enige omvang in Breda en internationaal bekend vanwege zijn verticale stoomketels, die werden toegepast op stoomtrams en rangeerlocomotieven. Deze werden geëxporteerd tot in Zuid-Afrika en Nederlands-Indië.

Wegens ruimtegebrek en overlast verhuisde de Machinefabriek in 1928 naar de Crogt dijk, nu de Backer en Ruebweg. In 1993 is dit fameuze Bredase bedrijf gesloten.

Op deze plattegrond van A.J. Bogaerts (ca. 1890) is het noordelijk eiland (9-middenboven) al helemaal volgebouwd met bedrijfsruimtes van Backer en Rueb. Doordat het water van de Mark om het hele bedrijf liep, was er veel laad- en losgelegenheden.

COLLECTIE STADSARCHIEF BREDA, ID-NUMMER ST467

Eiland met Machinefabriek Breda, gefotografeerd vanuit het noorden (nu Markendaalseweg). Rechts de (oude) Jan van Polanenkade en links de Nieuwe Weg.

COLLECTIE STADSARCHIEF BREDA, ID-NUMMER 19580111

Fabricagehal van Machinefabriek Breda.

COLLECTIE STADSARCHIEF BREDA ID-NUMMER GN19880560

Machinefabriek Breda was internationaal bekend vanwege de productie van horizontale stoomketels.

COLLECTIE STADSARCHIEF BREDA, GN19880576

Na de demping van de Mark in de jaren '40 was er geen sprake meer van een eiland. In de jaren '50 kwam er in de knik van de nieuwe Markendaalseweg een noodpostkantoor. Vanaf 1960 was hier het hoofdbureau van politie gevestigd tot de sloop in 2003.

COLLECTIE STADSARCHIEF BREDA, ID-NUMMER 19900153

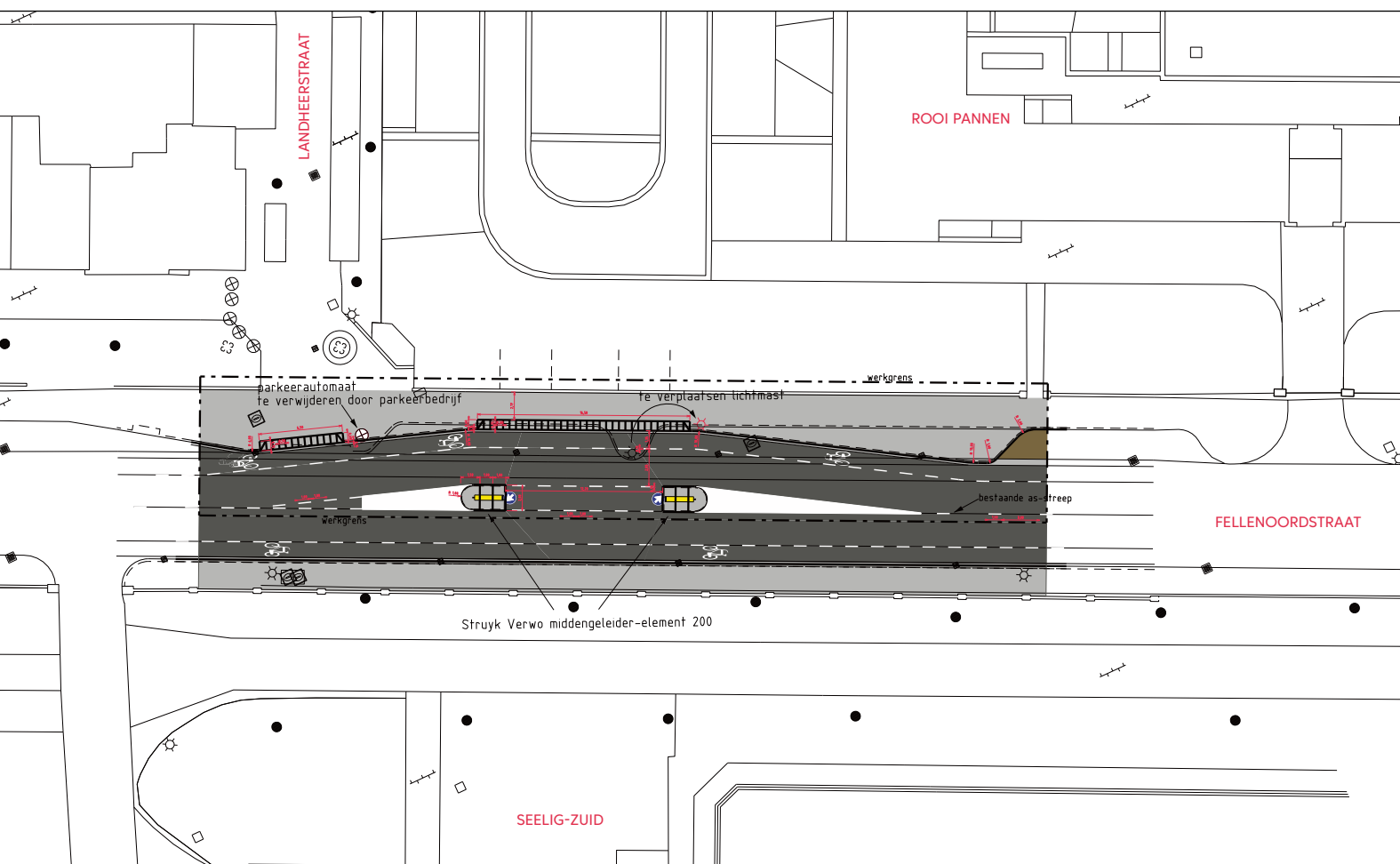
Zo wordt het

Met de komst van de Rooi Pannen naar de voormalige Seeligkazerne ontstaan er meteen ook meer verkeersbewegingen rond het complex. Denk aan studenten, docenten en straks ook aan de bezoekers die langskomen om informatie te halen over de stad, een reis te boeken, een vergaderlocatie te huren of er komen eten, slapen of naar een voorstelling komen kijken. Om die reden wordt er een extra ingang gemaakt en dat betekent een (tijdelijke) aanpassing van de Fellenoordstraat.

De scheiding tussen de praktijkafdeling en de theoriegebouwen die de Rooi Pannen heeft gemaakt, wordt ook duidelijk in het parkeerbeleid. Voor de praktijkafdeling (o.a. in het Groot en Klein Arsenaal) kan men gebruikmaken van de bestaande inrit aan de Fellenoordstraat. Voor de theorieafdeling is vanaf de opening van het complex op

1 maart een nieuwe in- en uitrit beschikbaar, die toegang geeft tot het grote parkeerterrein. Deze inrit wordt tevens gebruikt voor fietsers die uit zuidelijke richting komen. Fietsers en voetgangers komend vanuit het noorden kunnen gebruik maken van de bestaande toegang aan de Oede van Hoornestraat. Dit levert natuurlijk meer verkeers-

bewegingen op in de Fellenoordstraat. Daarom wordt deze drukke route tijdelijk aangepast om fietsers en voetgangers veilig over te kunnen laten steken. 'Tijdelijk', want in combinatie met de beoogde aanleg van het park aan de overkant, zal ook de gehele Fellenoordstraat te zijner tijd een aangepaste opzet en invulling krijgen. ●

Frans van den Broek (l) en Jan Laurijssen zijn blij met hun nieuwe onderkomens.

Carnaval en bier in beeld gebracht

Veel Bredanaars denken bij carnaval en bier spontaan aan 'leut'. Toch gaat het om veel meer. In de 'Hof der Zotheid' en 'Brouwerskamer', twee ruimtes bij De Teruggave (voormalig belastingkantoor), kun je ontdekken wat de historie en betekenis van het Bredase carnaval en bierbrouwen is.

Cultuur behouden en verspreiden

Hoewel de opzet en invulling van de twee ruimtes heel verschillend is, zijn er een paar duidelijke verbanden. Frans van den Broek (oud-secretaris Bredase Carnaval Viering en voorzitter Kielegats Carnaval Museum) en Jan Laurijssen (voorzitter Stichting erfgoed bierbrouwerij De Drie Hoefijzers) leggen het uit. "Als carnavalsmuseum en -stichting willen we de culturele achtergrond van carnaval meer bekendmaken bij een breed publiek. Te beginnen bij schoolkinderen. We mogen van de gemeente de Hof der Zotheid gebruiken om het erfgoed rond het Bredase carnaval tentoon te stellen", vertelt Frans.

"Ook voor ons geldt dat we het erfgoed van Bredaas beroemdste brouwerij

graag in beeld willen brengen. Verder hebben zowel carnaval als een café met bier te maken, maar vooral met het sociale aspect. Je hebt het leuk met elkaar, je ontmoet (oude) bekenden en vrienden, en geniet van de ontspanning", vult Jan aan.

Cultuurhistorisch decor

In de Brouwerskamer wordt zeker geen bier gebrouwen. Jan: "We geven het een verrassende uitstraling. Mensen die hier komen vergaderen, bevinden zich in een bijzonder cultuurhistorisch decor. Aan de wanden zie je allerlei overblijfsels van de brouwerij, die eeuwenlang in Breda nadrukkelijk aanwezig is geweest. Veel stukken waren verspreid over allerlei locaties en nu kunnen we een aantal mooie dingen weer laten zien. Onze

Brouwerskamer is een aantrekkelijke plek voor een vergadering of feestje." Frans: "In de Hof der Zotheid kunnen we allerlei attributen en foto's aan de muur hangen. Ook willen we groepen belangstellenden, zoals schoolklassen, uitnodigen om kennis te maken met het Kielegats carnaval door de jaren heen. Natuurlijk zouden we ooit graag een permanent museum willen, zoals in Den Bosch, waar je rond de carnavalsperiode in de sfeer kunt komen en waar je veel meer kunt exposeren dan hier." Beide clubs houden hun eigen identiteit, maar voorzien ook wel mogelijkheden voor samenwerking. "Bij een excursie kunnen de Hof der Zotheid en Brouwerskamer elkaar prima aanvullen. In beide ruimtes houden we het verleden actueel." ●

Hoe maak je het Seeligpark samen tot een succes?

Een van de uitdagingen waar de Gemeente Breda actief mee bezig is, is het betrekken van de burgers bij ontwikkelingen in de stad. Zeker als het om een openbaar gebied, zoals het toekomstige Seeligpark, gaat. Eerdere informatieavonden in de Avenue maakten al duidelijk dat veel betrokken burgers graag hardop meedenken over de Gasthuisvelden en dat de gemeente er aandachtig naar luistert.

Om die reden hebben studenten van de Bredase hogescholen BUAS (voorheen NHTV) en Avans voor de gemeente een eerste onderzoek gedaan naar de nieuwe invulling van het Seeligterrein. En dan vooral hoe je de mensen voor wie het bedoeld is, zo goed mogelijk kunt betrekken bij het maken van een plan. Zaterdag 19 januari jl. presenteerden 5 groepen studenten de resultaten van hun onderzoek.

Hoe neem je burgers mee?

De studenten hebben onderzocht hoe Breda de ontwikkeling van het nieuwe stadspark tot een succes kan maken, in samenspraak met de burgers. Het is een eerste aanzet naar de verschillende mogelijkheden waarop de verandering van kazerneterrein naar park in de toekomst kan worden gerealiseerd.

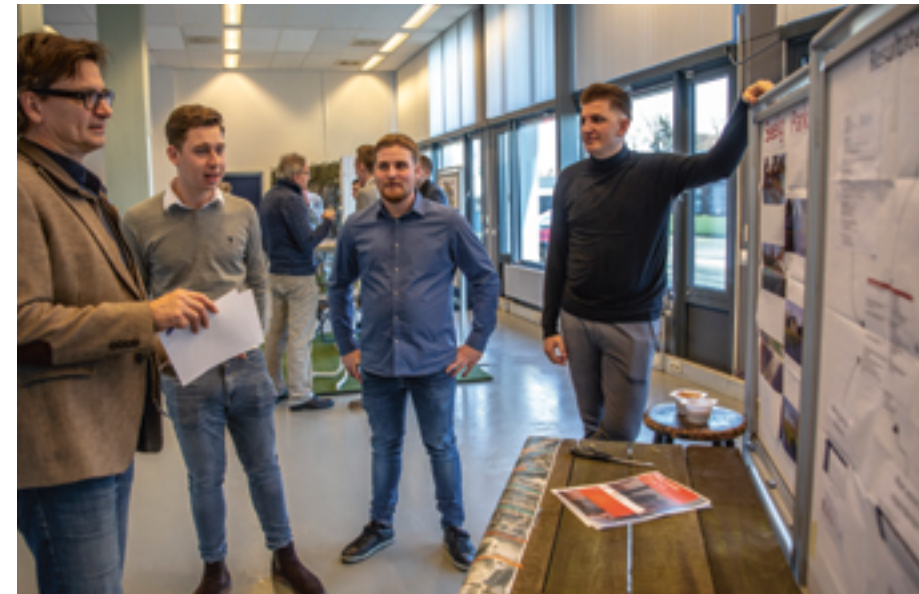
Thijs, Avans: "We kregen de opdracht om met medestudenten uit verschillende studierichtingen in een team samen te werken. Eerst hebben we gekeken hoe op andere plaatsen in Brabant parken zijn gerealiseerd. Vervolgens hebben we bekeken hoe wij het zouden doen. In ons geval niet in technische zin, maar vooral hoe we burgers erbij zouden kunnen betrekken en hoe we hun ideeën een plek kunnen geven in het ontwerpproces."

Koen, BUAS: "Onze groep heeft 'interventietechnieken' toegepast om bewoners actief bij een project te

betrekken. We lieten ze telkens twee varianten van een parkinvulling zien en hen vervolgens kiezen. Daaruit konden wij analyseren waar de grootste voorkeur naar uitgaat. Voor ons was het heel leerzaam om te zien dat je niet

van bovenaf een gebied moet invullen, maar dat je beter vanaf het begin aan de latere gebruikers kunt vragen waar die behoefte aan hebben. Die ideeën kun je dan meenemen in de uitwerking van de plannen.

Het gaat er dus niet om dat je klakkeloos uitvoert wat mensen willen, maar dat je hun wensen meeneemt in het totaal. Zo kwamen we op de slogan 'Inspired by Breda, created by you'. Zeker bij een gebruikspark is dat heel belangrijk. Vooral in deze dichtbebouwde omgeving is er veel behoefte bij de bewoners aan groen."

"Belangrijk is dat je begint met zoveel mogelijk verschillende mensen te benaderen en naar hun mening over het Seeligterrein vraagt. Elke inwoner en elke bezoeker moet er zijn of haar eigen invulling aan kunnen geven. Voor de omwonenden geldt dat ze verlangen naar meer groen en ze zouden heel blij zijn met een plek waar ze rustig kunnen wandelen, waar de kinderen kunnen spelen en waar het leuk is voor jong en oud. Ze zijn niet tegen evenementen, maar dan niet te veel, niet te luidruchtig en niet tot 's avonds laat. Als het iets is waar de omliggende buurten beter van worden, is het prima in hun ogen. Maar er komen ook andere gebruikers van het park. Door middel van enquêtes, social media en de inzet van visuele hulpmiddelen kan de gemeente straks de behoeften inventariseren. Het is de kunst met al die wensen en meningen rekening te houden en samen van het Seeligpark een succes te maken."

Paul Walraven, docent Avans:

"We vinden het belangrijk dat onze studenten ervaren hoe belangrijk het is om in een team samen te werken met anderen die een verschillende deskundigheid hebben. Daarbij was het extra interessant dat Avans- en BUAS-studenten in één project optrekken. Als projectbegeleider heb ik de verschillende fasen van hun onderzoek voorbij zien komen en daar werd ik blij van. Ik vind het interessant met welke ideeën studenten komen om burgers te betrekken bij een project. Dat is niet altijd simpel, want er zijn veel meningen en wensen, en die kun je niet altijd

Hoe kun je de mensen voor wie het bedoeld is, zo goed mogelijk betrekken bij het maken van een plan?

realiseren. Maar eerst is belangrijk om die ideeën los te krijgen bij mensen. Wij hopen eigenlijk dat onze studenten in het vervolg van dit proces nog eens mee mogen lopen en ervan kunnen leren. En wie weet leert de gemeente van hen."

Wordt vervolgd

Het onderzoek van deze studenten was nog maar een eerste stap. Het gaat nog wel een paar jaar duren voordat de soldaten het kazerneterrein hebben verlaten en er een park kan komen. Dat stelt de gemeente in staat om op een goede manier die verandering te gaan voorbereiden, samen met de mensen voor wie het park bedoeld is. Dus u gaat daar zeker nog iets van horen. ●

“2019 wordt jaar van de doorbraken”

Het afgelopen jaar is er al het nodige gebeurd in de Gasthuisvelden. Denk aan de komst van de Rooi Pannen naar de Seeligkazerne of aan De Teruggave in het belastingkantoor. Maar in 2019 moeten er concrete stappen worden gezet om het gebied concreet te gaan ‘openen’ en verfraaien.

“Elke verbouwing geeft overlast, maar over een tijd zal dit gebied een geweldige aanwinst zijn voor Breda en vooral voor de bewoners en bezoekers van de Gasthuisvelden”, verwacht wethouder Paul de Beer.

Doorbraak

“Wat mij betreft, wordt 2019 het jaar van de doorbraken. Zowel letterlijk als figuurlijk. Er is al veel voorbereidend werk gedaan, maar nu moeten er concrete stappen worden gezet. Door de Rooi Pannen en De Teruggave is er al wel de nodige dynamiek gekomen in dit voorheen erg gesloten gebied. De omgeving van De Teruggave mag nog toegankelijker en minder stenig worden, vind ik.

De belangrijkste doorbraak is natuurlijk het doortrekken van de Mark. Dit jaar moeten we samen met allerlei betrokken partijen het financiële plaatje rond zien te krijgen. Dat is de beslissende ontwikkeling in dit gebied waar veel mee samenhangt. Bijvoorbeeld het nieuwe appartementencomplex op de plaats van het UWV-gebouw. De totale opdracht is zo groot dat we dit als gemeente uiteraard niet alleen kunnen. Daar hebben we de partijen in

het gebied zelf bij nodig, maar ook de andere overheden, zoals het waterschap Brabantse Delta. Het is een geweldige uitdaging om samen met al die partijen dit gebied onderdeel te maken van de bruisende binnenstad.

Er komt feitelijk een stuk binnenstad bij. De doorgetrokken rivier vormt daarin de verbindende factor. Eigenlijk worden allerlei bestaande gebouwen zoals het belastingkantoor, de kazerne, het Groot en Klein Arsenaal, het Kadaster, UWV en de Rechtbank min of meer ‘teruggegeven’ aan de stad en haar bewoners. Straks kunnen we er met velen van profiteren en genieten. Zeker ook als er een mooi park aan het water bij komt.”

Samen aan de slag

“Voor mij is het heel relevant dat we samen met dit grote project aan de slag gaan. Anders krijg je dat er allerlei afzonderlijke ontwikkelingen gaan

plaatsvinden, hetzij vanuit de gemeente, hetzij vanuit projectontwikkelaars. We moeten hier juist samenhang zoeken, vanuit het uitgangspunt: eenheid in verscheidenheid. Met een stevige regie erop verwacht ik zeker dat dit gaat lukken. Het is immers een heel belangrijk stukje Breda, niet alleen voor de wijk zelf maar ver daarbuiten.

Voor de omwonenden moet dit jaar duidelijk worden dat ze over een tijdje volop gebruik kunnen maken van een aantrekkelijk en veilig park in hun buurt. Waar je lekker kunt wandelen en picknicken, waar kinderen kunnen spelen en waar je kunt genieten van groen en water. Sowieso is het heerlijk dat er in de stad een park bijkomt. Je ziet aan de populariteit van het Valkenberg wat een toegevoegde waarde dit heeft voor onze bewoners en bezoekers.

Als je bedenkt dat vooral de Fellenoord nu nauwelijks groen heeft, is het een enorme vooruitgang als er een flink park bijkomt. We hebben niet gekozen voor het volbouwen van het huidige voetbalveld, want dan vergroot je de drukte, de hoeveelheid stenen en verkeer. We kiezen bewust voor een aangename verblijfspot waar mensen kunnen ontspannen en waar je even uit de stedelijke drukte bent. En dat midden in de stad!”

“Voor de omwonenden moet dit jaar duidelijk worden dat ze over een tijdje volop gebruik kunnen maken van een aantrekkelijk en veilig park in hun buurt.”

Betere verblijfskwaliteit

“Ook op en aan de Markendaalseweg moet hartstikke veel gebeuren. De verblijfskwaliteit is daar nu ver onder het nulpunt. Heel veel doorgangsverkeer, geen groen, weinig aantrekkelijks om er te wandelen of iets te beleven. Met de nieuwe invulling van het Raboterrein en van het UWV-gebied komt er gelukkig meer aansprekende architectuur. Ook de renovatie van het gebouw van De Stille is heel geslaagd, vind ik. Daar gebeurt ook echt dingen. Ik hoop dat er aan de Markendaalseweg meer ruimte komt voor groen en een aangenamer ‘klimaat’. Dat betekent dat we daar goed naar de mobiliteit moeten kijken.”

Totale opwaardering

“De komende ontwikkelingen zijn zo divers dat er voor elke bewoner in de Gasthuisvelden op een of andere manier een verbetering valt te ver-

wachten. De wijk wordt in elk geval opener, groener en veel leefbaarder. Ik hoop ook op meer verbinding tussen de afzonderlijke buurten. Een mooi park met water kan veel doen in dat proces. Dit soort ontspanningslocaties vind je nu nergens in dit gebied. Er komt simpelweg veel ruimte bij voor bewoners en bezoekers. Als we die aantrekkelijk invullen, krijgt Breda er een prachtplek bij. Een extra stuk binnenstad voor jong en oud. We moeten met elkaar bedenken wat passend is en echt iets toevoegt. Maar beter dan nu wordt het absoluut!

“Het is een geweldige uitdaging om samen met al die partijen dit gebied onderdeel te maken van de bruisende binnenstad.”

Wel moet duidelijk zijn dat dit een project is dat over een aantal jaren wordt uitgesmeerd. Als we het besluit over de doorbraak van de Mark kunnen realiseren, zal dat een versnellend effect hebben op andere onderdelen en activiteiten. We gaan eerst voor het doortrekken tot aan de Fellenoordstraat. Dan kunnen we na de zomer verder denken over het grote vraagstuk van de mobiliteit en het klimaatbestendiger maken van dit deel van de stad. Op dit moment is het zaak om de cofinanciering rond te krijgen en de gemeenteraad dit voorjaar een besluit voor te leggen.” ●

“Mijn ideaal is om onze ‘Vriensflat’ toekomstbestendig te maken”

Aan alle kanten van het appartementengebouw, dat onder Bredanaars bekend staat als ‘de Vriensflat’, vinden de komende jaren ingrijpende veranderingen plaats. Nu al in en om de Seeligkazerne waar de Rooi Pannen ingetrokken is en op het terrein van de voormalige Rabobank. Vanaf september nóg dichterbij, als het naastgelegen UWV-gebouw plaatsmaakt voor een omvangrijk appartementencomplex.

Als vicevoorzitter van de vereniging van eigenaren van de Vriensflat juicht Perry Boot al deze ontwikkelingen enthousiast toe: “Het was hier, vooral na 18 uur, wel erg stil en gesloten. Ik ben blij dat er op deze prachtlocatie wat meer leven in de brouwerij komt.”

Bekend terrein

Van jongs af aan is Perry (55) getrouwd met de Gasthuisvelden. “Als kind liep ik bijna dagelijks door de Fellenoordstraat naar mijn oma aan de Weerijssingel. In de jaren '90 heb ik in Oud-Boeimeer gewoond, daarna op het oude-NAC-terrein en sinds 2010 hier. Ik vond deze flat er altijd zo zonnig uitzien als ik erlangs kwam, naar of van de rechtbank waar ik 22 jaar heb gewerkt.

De Markendaalseweg heb ik altijd heel lelijk en somber gevonden. Niets geen groen, veel verkeer en vooral kantoorgebouwen die 's avonds leeg zijn. Van de Seelig-soldaten hebben we hier nooit veel gemerkt. Ze waren er gewoon.”

Hij vindt de ligging van zijn woning ideaal. “Je woont op loopafstand van het bruisende hart van Breda, vlakbij het Van Coothplein waar tegenwoordig veel te beleven is, en aan de andere kant ben je zo in het bos. Beter kan toch niet? Ik hou wel van wat reuring en dat heb je hier binnen handbereik.”

Zonnige toekomst

De toekomstplannen spreken Perry en veel eigenaren van de Vriensflat erg aan, vertelt hij. “Wij wonen straks in het oog van de Gasthuisvelden. Dat gebied wordt sowieso veel opener en toegankelijker dan nu. Er zullen veel wandelaars en fietsers passeren, en mensen in bootjes als de rivier wordt doorgetrokken.

Ik had al langer het gevoel dat er hier iets zou veranderen. Zeker toen in 2007 de haven is heropend. Het idee om het water door te trekken leek me meteen reëel en heel gewenst voor de stad. Op de informatieavonden in 2017 en 2018 maakte ik een sprongetje, toen ik de artist impressions van de nieuwe Gasthuisvelden zag. Sinds die tijd voelt het nog fijner om hier te wonen, want onze omgeving zal er heel erg op vooruitgaan. In elk geval veel levendiger worden. Met meer jonge mensen die hier naar school gaan en veel recreanten en toeristen die straks naar het water en het park komen. En heel belangrijk: voor ons wordt alles veel groener, want nu overheerst steen heel erg. Mijn indruk is dat de meeste eigenaren

van een Vriensappartement positief tegen de nabije toekomst aankijken. We kunnen niet wachten.”

Hardop dromen

Dicht bij huis hopen veel bewoners van de flat dat er wat aanpassingen kunnen worden gedaan, waardoor ze optimaal kunnen profiteren van de verrijking van de omgeving.

“Als we op de kopse kant van het gebouw aan de kant van de Rooi Pannen balkons zouden kunnen laten plaatsen, hebben we vanaf daar een prachtig uitzicht op het water en het park. Dan hebben we een nog directer contact met de nieuwe ontwikkelingen. Ik denk dat wij als bewoners/eigenaars ook moeten gaan investeren in het verbeteren van ons gebouw. Moderniseren en verfraaien. De Vriensflat die 50 jaar oud is, moet straks visueel geen storend element in het geheel zijn, maar juist een mooi onderdeel van de nieuwe Gasthuisvelden. Je ziet ook in de omgeving van het nieuwe station dat veel gebouwen zijn gerenoveerd. Op dat effect hoop ik hier ook.”

Uitzicht over het zuidelijk Seeligterrein waar straks het park komt.

“Onze omgeving zal er heel erg op vooruitgaan. In elk geval veel levendiger worden.”

Uitzicht over het noordelijk Seeligterrein waar straks het water stroomt.

Als lid van de klankbordgroep Markendaalseweg heeft Perry Boot ook nog wel wat te wensen.

“We hebben een mooi plan om ook daar een aantrekkelijke avenue van te maken. Maar de bouwactiviteiten op het Rabo- en straks het UWV-terrein gaan voor. Hopelijk wordt de Markendaalseweg daarna meteen aangepakt. Het zou wat ons betreft een fraaie entree van de binnenstad moeten zijn en niet een onaantrekkelijke, functionele verkeersroute, zoals nu.

Het mooie, oude belastingkantoor mag van mij een bijzonder hotel worden, en van de rechtbank zou je een geweldig museum kunnen maken, met al die verschillende ruimtes. Beide gebouwen moeten in mijn optiek worden behouden.” ●

Nieuw begin Speelpleintjes in Gerardus Majella

Vroeger kon de jeugd van de Gerardus Majellabuurt zich uitleven op de weidse velden van 'de Gasjes'. Na de renovatie en nieuwbouw in de jaren '80 en de bouw van de rechtbank waren het groen en de speelmogelijkheden voor kinderen er veel schaarser. Vandaar dat het Piramideplein aan de Reinierstraat en het plein met de voetbalkooi achter de Odilia van Salmstraat een belangrijke functie hebben in deze buurt.

Tinus: "Het Piramideplein is aangelegd in 2003. Daarvoor was er ook al een speeltuin, maar die bestond vooral uit een zandbak en daar liet iedereen zijn hond in uit. Dat was niet zo fris natuurlijk. Samen met de bewoners is toen een nieuwe speeltuin aangelegd, zonder zandbak. Er wordt veel gebruik van gemaakt door kinderen uit de buurt. Zelf hou ik nogal van 'opgeruimd', dus ik raap zowat elke dag het afval op dat de kinderen en jongeren achterlaten. Er zouden best wat meer mensen op kunnen letten, dan hou je het hier netjes voor de kinderen. Het is goed dat de gemeente een paal in de poort heeft geplaatst, zodat oudere jongeren hier niet meer met hun auto op kunnen 's avonds laat. Zo'n plein moet voor iedereen te gebruiken zijn, dan scheidt dat een band in de buurt. Zo was het vroeger ook."

Emiel: "Voetbal hoort echt bij deze buurt. Zelf ging ik in mijn jeugd naar 'de Gasjes', maar mijn kinderen hebben hier veel op het plein gespeeld. Er stonden twee goaltjes op en er werd veel gebruik van gemaakt. Jaren geleden is er een voetbalkooi geplaatst, omdat de ballen voortdurend tegen de ramen werden geschoten van de huizen die rond het plein staan. De voetbalkooi die nu op het plein staat, is vorig jaar gerenoveerd. En het plein is geasfalteerd. Er is ook een opritje voor kinderen in een rolstoel, want die spelen vaak handvoetbal in de kooi. In de zomer zitten de ouders hier lekker te buurten. Dat is heel gezellig. Ik heb de sleutel van de kooi en maak hem 's morgens open en doe hem 's avonds op slot. Dan kan er niemand meer herrie maken als het donker is. En zo blijft alles ook netjes. Rond de kooi zijn mooie schilderijen op het asfalt gemaakt. Dat geeft een leuke sfeer." ●

Liever goed dan snel!

Een van de zaken die er over een paar jaar flink op vooruit zal gaan na het doortrekken van de Nieuwe Mark, is Indonesian restaurant Bali James aan de Markendaalseweg. Nu al dromen eigenaren Jimmy en Wayan van een mooi buitenterras aan het stromende water. En van veel nieuwe burens in het nieuwe, grote appartementencomplex waar nu nog even het UWV-kantoor staat.

"Sinds 1978 ontvangen we hier gasten uit heel het land, maar ook veel uit België en zelfs Frankrijk. We hebben een tuin waar je in de zomer ook kunt eten. Maar als de Nieuwe Mark daarachter klaar is, breken we het hek af en gaan we een mooi buitenterras laten maken in de stijl van de nieuwe kades. Mensen kunnen dan heerlijk buiten eten in een prachtige omgeving. Je kijkt uit op het Groot Arsenal en er passeren

veel wandelaars en bootjes."

Voor Jimmy en Wayan mag de gemeente snel beginnen. "We hebben veel contact met hen over hun plannen. Dat waarderen we erg. Maar eigenlijk hebben we liever dat ze alles goed uitvoeren dan snel.

Want 10 jaar geleden toen appartementengebouw Dok hiernaast is gebouwd, hebben we best wel schade gehad door verzakking en heien.

Hopelijk gebeurt dat niet als ze aan de andere kant van ons restaurant het UWV-gebouw gaan slopen en bouwen. Gelukkig komt daar een doorgang van 5 meter tussen, dus we zijn optimistisch. Voor ons wordt het straks veel beter, omdat het uitzicht veel grootser zal zijn. Dat geldt ook voor de voorzijde aan de Markendaalseweg. Als die ook mooi wordt aangepast, dan gaan we er aan alle kanten op vooruit!" ●

Energie uit Fellenoord

Hoe maak je van het dichtbebouwde, ‘stenige’ Fellenoord een toekomstbestendige buurt? Een plek waar de woningen en hun bewoners bestand zijn tegen de mogelijke ontwikkelingen van het klimaat. Een voorbeeldbuurt die geen energie vraagt maar oplevert. Vorig jaar hebben studenten van de Wageningen Universiteit verschillende ontwerpen gemaakt voor het ‘Fellenoord van de toekomst’. In december hebben zij hun eerste ideeën gepresenteerd. Het zijn geschetste uitwerkingen van ‘wat zou kunnen’ en geen bouwtekeningen voor morgen.

Niet voor morgen maar overmorgen

Voor alle duidelijkheid: de voorstellen van de studenten zijn bedoeld voor een tijdstip ergens tussen 2030 en 2050. Daarbij houden ze rekening met de radicale klimaatontwikkelingen die ons mogelijk te wachten staan. De gepresenteerde ontwerpen laten vooral denkrichtingen zien. Vandaar de wat science fictionachtige uitwerkingen. “De opdracht was om te onderzoeken hoe we Fellenoord energieneutraal kunnen maken en de gevolgen van de klimaatveranderingen kunnen opvangen”, vertelt masterstudent landschapsarchitectuur Jerom. “Fellenoord is een erg stenige buurt en dat is niet

zo goed voor het microklimaat. Het toenemende regenwater kan er niet zo makkelijk wegvloeien, doordat er vooral verharde oppervlaktes zijn. Denk aan straten, stoepen, maar ook aan de vele betegelde en bestrate achtertuinen. Je vindt dit soort situaties in veel wijken in ons land. Voor ons is dit een ideaal gebied om te bekijken hoe het anders kan. Bijvoorbeeld door het regenwater niet in het riool te laten wegstromen, maar het te gebruiken om juist energie op te wekken. Dan zet je verlies van kostbaar water dus om in winst, bijvoorbeeld in elektrische stroom die je voor iets anders kunt gebruiken”, vult Sanne aan.

Welke mogelijkheden en kansen biedt Fellenoord in de toekomst?

Koeler en leefbaarder

Een ander nadeel van al dat asfalt en steen is dat het in de zomer heel veel warmte vasthoudt. “Als je meer groen in Fellenoord aanlegt, wordt het er meteen een paar graden koeler. Doordat de straten er niet zo heel breed zijn, was het voor ons een grote uitdaging om dat voor elkaar te krijgen in onze ontwerpen. We hebben de buurt daarom eerst autovrij gemaakt. Dat levert meteen heel veel ruimte op en draagt flink bij aan de leefbaarheid. Je kunt er dan overal veilig fietsen, lopen en spelen”, belooft Olaf, student klimaatwetenschappen. “Uit onze analyses blijkt dat Fellenoord op dit moment in Breda de meeste hinder van warmtetoename heeft. Hier valt in onze ontwerpen dus de meeste winst te halen. En wij hebben geredeneerd: voor radicale klimaatveranderingen heb je radicale oplossingen nodig. We hebben doorgerekend dat we de temperatuur 2 tot 3 graden lager kunnen krijgen.” ●

Een van de ideeën: gebruik het regenwater om stroom op te wekken.

Een ander idee: maak de buurt groener en veilig voor wandelaars en fietsers.

VROEGER NU EN STRAKS

Magazine over de ontwikkelingen in de Gasthuisvelden

INFORMATIECENTRUM GASTHUISVELDEN OPEN

Vanaf donderdag 2 april is het Informatiecentrum Gasthuisvelden iedere eerste donderdag van de maand open. U kunt dan tussen 15:00 en 17:00 uur terecht in De Teruggave met al uw vragen over de gebiedsontwikkeling van de Gasthuisvelden.

BUURTKANTOOR CENTRUM OPEN

Op 14 maart zal aan de Fellenoordstraat 3 het nieuwe Buurtkantoor Centrum officieel worden geopend. Bewoners met vragen op het gebied van wonen, zorg, veiligheid, financiën, WMO, jeugd en buurtactiviteiten kunnen er terecht, maar ook mensen die zelf ideeën daarover hebben.

Volg de ontwikkelingen in de Gasthuisvelden op:
 facebook.com/gasthuisvelden